

કરિશ્મા (ચમત્કાર)

ઉર્દુમાં લખનાર :—

મહમદ અબ્દુલ્લા નાઝર.

અનુવાદક અને પ્રકાશક

મુનશી હામીદમીયાં ડોસામીયાં.

ખાનપુર સૈયદવાડા—અમદાવાદ.

હી. સ. ૧૩૩૮.

ઈ. સ. ૧૯૨૦.

પ્રત ૧૦૦૦.

મુલ્ય ૦—૧—૦.

૧૫૩૨

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી કૌપીરાઈ-સંગ્રહ

૮૩૩૧

પૃ ૨:૬૨:૯

“વસંત” પ્રિન્ટીંગ પ્રેસમાં ચીમનલાલ ઇશ્વરલાલે છાપી.
પાનકાર નાકા—અમદાવાદ.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાશિટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૮૬૬૧ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ ડા. રશ્મી

વિષય ૫૭૨ : ૬૨ : ૫

કરિશ્મા.



અંદર અંદરના ઝઘડાનો હજી અંત આવ્યો ન હતો એટલામાં એવો ગુલ મચ્યો કે સૈફખરદીન મ્યાનમાંથી નિકળી આવી છે. હજી તો લોકો તેને જોવા માટે આતુર હતા એટલામાં તે ખુદાર પડતાંજ પોકારે મચી રહ્યા. અને છેવટે સાંભળ્યું, અરે! એટલુંજ નહિ પરંતુ વર્તમાન પત્રોમાં પણ જોયું કે તે રિસાલો છાપખાનામાંથી ખુદાર પડતાંજ જખત થઈ ગયો. જેવી ખુદાતાલાની ઇચ્છા. તેમાં ફાઇનો કાંઈ ઉપાય નથી. ઉપર બતાવ્યા પ્રમાણે મજકુર રિસાલાને જોવાની આશા નિરાશામાં બદલાઈ ગઈ. પણ હું વાંચકોની દિલ્લચસ્પી (આનંદ) ને માટે બે મઝમુન પ્રગટ કરું છું, જેમાંનો એક જખત થએલા રિસાલાનો તન-કીદી મઝમુન છે. અને બીજો મઝમુન જખતીને લગતો છે.

આ બન્ને મઝમુનો એટલા માટેજ જોવા લાયક છે, કે તેમાંથી કાંઈક ચમત્કાર જણાઈ આવે છે. ફક્ત...

સુલેહપસંદ-મહમદ અબ્દુલ્લા નાઝર.

તા. ૨૨ મી ડીસેમ્બર ૧૯૧૯



રિવ્યુ.



ઔધપંચનો અભિપ્રાય.

(ઔધપંચ. લખનૌ વૉ. ૪ અંક ૪-૫ તા. ૨૧ નવે. ૧૯૧૬).

લોકો પુસ્તકો રચે છે, અને પછી કહે છે કે જલ્દીથી રિવ્યુ લખો. ભવિષ્યને માટે આ કામ જનાખ મૌલાના અદ્વાઈશશઅર વલ લિકમતેલ વલમુલ્કને સોંપવામાં આવ્યું છે અને તેમને કહેવામાં આવ્યું છે કે દિલ ખોલીને અભિપ્રાય લખે. પુસ્તક સારું હોયતો તે વિષે સારો અભિપ્રાય આપે, અને ખરાખ હોય તો ક્રોધની લાગીવળગી ન રાખે. માલાના અબુમહમદ તાહેર સૈફુદ્દીન કે જે દાઉદી વોલરાઓના દાર્ઠ છે તેમની વિરૂદ્ધ એક નવો નાનકડો રિસાલો નામે “સરફખરદીન” છપાયો. મજકુર રિસાલા વિષે હઝરત અદ્વારે જે અભિપ્રાય આપ્યો છે તે અમે ઘણી ખુશી સાથે પ્રગટ કરીએ છીએ.

અધીપતિ.



અજીવાલ શ્રીમાન્ પંચ ! આપ પણ બેઠા બેઠા ફીક તમાશો દેખાડી રહ્યા છો. જ્યારે આપના તરફથી “ સંસ્કરણરદીન ” નામની કિતાબ મળી ત્યારે પહેલાં તો હું ભય પામીને ઓરડામાં ભરાઈ ગયો. હા, ભાઈ, આ જમાનો ખરાબ છે, તલવાર, ખંજર આદિ શસ્ત્રોના લખાણથી દુર રહેવુંજ સારું છે. અને તેજ પ્રમાણે હું પણ ભય પામીને ફેટલીકવાર સુધી ઓરડામાં બેઠો બેઠો નાદેઅલી અને આયતુલકુરસી પઢવા લાગ્યો. થોડીવાર પછી જ્યારે હવ કાંઈ હેઠો બેઠો ત્યારે એકાએક એવી ઇચ્છા થઈ આવી કે એકવાર મજકુર રિસાલાને જોઈ લેવો જોઈએ. કેમકે ઇ. સ. ૧૬૨૦ ની સાલમાં રાજકિય સુધારાની યોજના અમલમાં મુકાવાની છે, તે વખતે પુરાની બાંકપનમાં જો કાંઈ નવી સુરસુરાહટ પેદા થઈ તો તે વખતે તલવારને શોધવી નહિ પડે. આ ભેટ મફતમાં કામ લાગશે. પણ ધ્યાનપૂર્વક જોઈ છું તો આ તલવાર કાગળની છે. નકકાશે તૈયાર કરી. અને સુરતનિવાસી ચામડાના વેપારી હાજી ઉમર હાજી અહેમદે તેને ઘસીને તૈયાર કરી. એમાં થયું શું ? આફ્રિકાના જંગલી લોકો કાંઈ જમાનામાં લાકડાની તલવાર બાંધીને ફરતા હતા. તદ્વાવત માત્ર એટલોજ કે લાકડાની તલવાર જંગલી અને અજ્ઞાન લોકો વાપરતા હતા. પણ કાગળની તલવાર તદ્દરકેપરદાઝાનેમુલકોમિલ્લત વાપરે છે. આવા લોકોની નવરાશ ઉપર અમને ઇર્ષ્યા થાય છે કે તેમને નકામા ઝંઘડા ખરીદી લેવાને ફેટલો અવકાશ છે ? આ રિસાલાના (સંસ્કરણરદીન) લેખકે પોતે પોતાના પુસ્તકના છેવટના ભાગમાં ઓ નુરિસ્ હકીલ મુખીનના ફેટલાક પાનાઓનો ફોટો આપ્યો

છે. મજકુર કિતાબ અરબી ભાષામાં છે. અને તેના છેવ-
ટના ભાગમાં લખ્યું છે કે “ આ પુસ્તક માત્ર દાઉદી વહો-
ગએ માટેજ છે. ” આ પ્રમાણે સ્પષ્ટ રીતે લખેલું હોવા
જતાં સચ્ચરદીનનો લેખક સમસ્ત દેશને પોતાના માથા
ઉપર ઉઠાવવાનો પ્રયત્ન કરે છે. ભાઈ નથુ તમે પણ દોડો.
મીયાં ખયરા તમે કમર (કેડ) થાઓ. શેખ બકાતી પક-
ડજો, જવા નહિ દેતા. યાર લલ્લુ તમે તો કાંઈ ખચર લો.
બેજરલેદીવ કૌન્સલના સલાસદો તમારી આગળ ફરીઆદ
છે. નામદાર સરકાર હવે તો તારોજ આધાર છે. શેખસુરી
આપના આતીની તસવુફની જરૂર છે. પંડીતજી તમે પંડી-
તાઈથી કામ લેજો. મૌલાના અબ્દુલકુદુસ આપ દરામ
લલાલના ફતવાથી કામ લેજો. શાએર સાહેબ આપ પોતાના
શાએરીપણાથી આ ફસાદી મનઝુમોનો એજ મટાડી દેજો.
અરે ફિલોસોફર સાહેબ ! આપ બેકા બેકા શું કરો છો ?
આપના જ્ઞાનનો કાંઈ તો લાભ આપો. અને કાંઈતો મદદ
કરો. મી. જ્યોલોજીસ્ટ પૃથ્વીની ખાક (ભસ્મ) જાનવા
(આગવા) માં ફેટલી વાર છે ? મી. કેમીસ્ટ મહેરબાની
કરીને કોઈ એવો ઉપાય દેખાડો કે લાઈકર એમોનીયા,
અને સલ્ફ્યુરીક એસીડનો કારવરેલ મળી આવે. અને
ખાંડના ક્રિસ્ટલ (ગ્લિસેરોલ) મરખમથી મુસદ્દસ થઈ
જાય. વૈદ્યરાજ આ નમલી નજ્જમાં શલુક પેદા થવાનો
શો ઉપાય છે ? જુદાને વાસ્તે એક નુરખો તો લખો. અને
જ્યોતિષી સાહેબ મુસ્તરી નામક સિતારો આકાશ ખાનામાં
આવી ગયો છે. તેના ઉતાર માટે કાંઈ ચિંતા કરો. અને
અધિપતી સાહેબ, જો તમે તમારા વર્તમાનપત્રમાં આ

સમાચાર આપશે તો તમને નવા સમાચાર મળવાની સાથે મુડી પણ ગરમ થશે. એડીટોરીઅલ કોલમ આ ખખરથી બાકી ન રહી જાય. વાય, હાય, ફરીઆદ, બેદાદ, અલગ્યાસ અલમદદ, વાસુઅતાહ, વાવેલતાહ, વામુસીઅતાહ, વાઅહે-સરતાહ, દુહાઈ, તેહા, ચોથાઈ, દોડ ગુલાબુ, ઝુંટાઈ ગયા. દોડ શતાબુ ઝુંટાઈ ગયા. અરે લુંટી લીધો. અરે ક્યાંનો પણ ન રાખ્યો. આ જુદમને જુઓ, આ અંધેરને જુઓ. સિતમ, કહેર, ગઝબ, આફત, ક્યામત, ઓ ખુદા ! આ-કાશ તુટી પડ્યો હોય તેમ જણાય છે. લાલ લાગી. જમીન ધ્રુજી ઉઠી. દુનિઆ જાણે છે કે વહોરાઓની મસ્જદમાં ખીજ લોકોને જવા દેવામાં આવતા નથી. તેમજ તેઓ પોતાના અકાબદ (શ્રદ્ધાઓ) સરીઆમ રસ્તાઓ અને ગલીકુંચીઓમાં કહેતા ફરતા નથી. આ એક શાંત ફિરકા છે. અને જે કાંઈ તેમના મનમાં હોય છે, તે જલ મુઘી પણ આવતું નથી. તેથી દાઈ સાહેબે એ નુરિસ લકઝીઝ મુખીનની કાપીઓ પોતાના ખાસ મુરીદો માટેજ છપાવી છે. અને ખાસ લોકોમાં વહેંચી છે. આ કારણથી તેને પખ્લીકમાં લાવનાર પોતેજ તેને માટે જોખમદાર છે. કેમકે તેણે શીયા સુન્નીઓના દિલ દુઃખાવવા, અને મુલ્કાં સાહેબ અથવા દાઈ સાહેબને પખ્લીકના તિરસ્કારમાં લાવવા માટે મજકુર કિતાબનો તરજુમો અરબીમાંથી ઉર્દુમાં કર્યો અને તેને સારી સંખ્યામાં છપાવ્યો. મુસલમાનોની એવી સ્થિતિ છે કે તેઓ એક તરફથી વિધર્મીઓ સાથે મિત્રાચારી કરવાની ફિકરમાં પડ્યા છે. અને ખીજ આજુએ પોતાના અઅઝા અને જવારેહ તોડવાને તૈયાર થયા છે. જે

કોઈ માણસ ગુપ્ત રીતે કાંઈ કામ કરતો હોય તો તેની તપાસ કરીને તેને પબ્લીકમાં લાવે છે. હસવા સરખી વાત તો એ છે કે જો નુરિલ હકકીલ મુખીન નામની જે કિતાબના સંપાદકમાં સંસ્કરણની પ્રકાશકે ગુલ મચાવ્યો છે તે કિતાબ તેને મુકમમિલ રીતે મળી નથી, અને જો તેવી રીતે મળી છે તો “લાતકબુસસલાતેલ” થી કામ લીધું છે. અને “વ અનતુમ સકારા” ના સુત્રને મુકાદીયા છે. અને તે વીના મુકમમિલ ઇત્તિહાસને જોઈને મુકતીઓએ કૃતવા આપ્યા. દાઉદી વોલરાઓના અકીદાઓ ઉપર બીજાઓ પાસેથી કૃતવા મેળવવા એ કાંઈ મુશ્કેલ કામ નથી. જો કોઈ સુન્ની અબ્દુલકુદુસને પુછો કે શીયા લોકોના અકાયાદ કેવા છે ? તો તે તરતજ બોલી ઉડશે કે ફાસિદ, અને બિલકુલ ફાસિદ, બલકે ફસાદની જડ. તેજ પ્રમાણે જો કોઈ શીયાને પુછો કે કેમ મીયાં માતમહુસેન સુન્નીઓના અકાયાદ કેવા છે ? તો તરતજ એવો જવાબ મળે કે જૂઠું પણ જાણનાથી ન નિકળે. ઈસ્માઈલી ફિરકાઓના અકીદાઓ વિષે હલમાઓ આજે લાંબા સમયથી વિવાદ કરી રહ્યા છે. દાઉદી ફિરકા પણ તેમાંનોજ એક છે. જો નુરિલ હકકીલ મુખીનના ફોટોમાં કોઈ જગાએ અગીયારથી તપ્પાતિય નથી. કોઈ મોલવી દ્વારા કાંઈપણ લખાયું નથી. તેમાં કોઈને પણ જવાબને માટે ચેલેન્જ કરવામાં આવ્યું નથી. દેશી ભાષાઓ પૈકી કોઈપણ ભાષામાં લખાયું નથી. અને પબ્લીકમાં વહેંચાયું નથી. બલકે દાઉદી ફિરકાના આમ લોકો પણ તેના દિદારથી મહેરમ છે. તેમ છતાં એક માણસ મુદ્દા સાહેબ ઉપર આરોપ મુકે છે કે

તેમણે પોતાના અનુયાયીઓને પોતાના અકાયદ શા માટે શીખવ્યા ? આવા અકીદાઓથી મુસલમાનોના દિલ દુઃખાય છે. તેને મિમ્બર ઉપરથી શા માટે પઢવામાં આવે છે ? આ એક એવી જખરદસ્તી છે કે જે કાઠપણુ ફિરકાના હકમાં દુરસ્ત નથી.

ખચર મોલવી સાહેબો તો “ કાલ્ અકુલ સલ્લ જવા”મે વ હોવલ આલેમે વહ્લાહો ચઅ્લમે. ” ના ઉચ્ચાર કર્યા કરે છે, તેમજ સુરી સાહેબો હુ હક કર્યા કરે છે. અને પત્ર-કારોની કારખાજીઓ તો એટલા માટેજ થાય છે કે સુધનો ભાલો અને રાધનો પર્વત બની જાય. પણ અમારા ડાકટર ઇકબાલ સાહેબને તરાના લખતાં લખતાં આ શી સુઝ પડી કે શરેઅના તકીયાને અટલી ગયા ? અર્થાત શરેઅના ઉપર કાયમ થઈ ગયા. ૧૧૮ મા પાના ઉપર તે પોતાનો અભિપ્રાય આપ્રમાણે લખે છે. “ તાહેર સૈકુદીનનો રિસાલો મેં જોયો છે. તેના લખાણમાં એવા પ્રકારના ફિતનો છે કે જેવો આના પહેલાં તારીખે ઇસ્લામમાં થઈ ગયો છે. અહેલે સુન્નત તો શું પણ સમસ્ત મુસલમાનોના દિલ તેની તહેરીર (લખાણ) થી દુઃખાશે. મારી માન્યતા પ્રમાણે આ શખ્સ ગુમરાહ થએલો છે. ”

વહ્લાલ આલમ.

મહમદ ઇકબાલ ૧૦ મી મે ૧૯૧૯

તેમને કાઈ પૂછતું પણ નથી કે તાહેર સૈદ્ધીનની કિતાબ કઈ પબ્લીક લાયબ્રેરીમાં અથવા કયા રીડીંગ રૂમમાં રાખવામાં આવી છે ? આપને તે ક્યાંથી મળી ? અથવા કાણે મોકલી ? કાણે આપનો અભિપ્રાય માગ્યો ? આપે આખી કિતાબ જોઈ કે તેનો અમુક ભાગ ? તરજુમો જોયો કે અસલ કિતાબ ? તેમજ જો તાહેર સૈદ્ધીન પાસેથી તમારે માટે અભિપ્રાય પૂછાવવામાં આવે અને તે તમારા માટે તેવોજ અભિપ્રાય આપે તો શું તે તમને ગમશે ?

આના કરતાં પણ વધુ તરફેતર ફતવો માળુન અબ્દુલમાજીદ સાહેબનો છે. આપ કહે છે કે ઝૈદનું આ કાર્ય (જે એક જમાઅતનો ધાર્મિક વડો છે. અને જેણે બીજા-ઓના અકાયદ વિરૂદ્ધ એક દિલ દુઃખાવનાર કિતાબ લખી છે.) તેની જમાઅત (કામ-અનુયાયી)ના લોકમાં નુકસાન-કારક છે. આપ કુરાનને ઈસ્મુનનફસની એક કિતાબ તરીકે ઓળખાવે છે. અને ઇન્સાનીનફસના ખુલા કાનુન અનુસાર હુકમ કરે છે. ફિલોસોફીનો આ નવો નફરોઆત છે. ઉંઘતા બાળકને ચુંબન લીધું તેમાં નવો માને આનંદ થાય છે કે નવો આપને. લજ્જા કહેતો ખરા કે પોતાના ફિરકાના મસાલેલથી મુશ્કાં સાહેબ વધુ માલિતગાર છે કે આપ ? આપની નફસાનીયતની ફિલોસોફી, અથવા આપનાજ કાલ પ્રમાણે કુરાનશરીફની નફસાનીઅત અનુસાર જસુરી કરવાની મનાઈ છે કે નહિ ?

હુંકમાં આ રિસાલો (સરફ અરદીન) પ્રાચીન આદ્ય પૈર કે જે સેંકડો વરસ થયાં દબાવ ગયો છે તેને તાજે

કરવા માટે એક ઉત્તમ સાધનરૂપ છે. છપાવનારે ૨૦૫ પાનાની કિતાબના ૮ જુદા જુદા પાનાનો ફોટો રિસાલાના છેવટના ભાગમાં આપ્યો છે. અને સારી પેઠે વખતની યરગાદી કરી છે. અને ઉલ્લા, મશાયખ, શાએરો, ફિલો-સોફરો, સાધારણ ફેળવાયલાઓ, પત્રકારો, કૌન્સિલના મેમ્બરો, અને ફામના આગેવાનો એ બધાને પોતાના નાનકડા રિસાલામાં સામીલ કરી દીધા છે. નવાઈ જેવું છે કે કેટલીક જમાઅતો ઉપર લક્ષ સરખું પણ આપ્યું નથી. તરકારી, મુંડી, બોચડખાને અને ચોકના અનુભવીઓનો અભિપ્રાય તેમાં આપવામાં આવ્યો નથી.

રાકિમ અદખાફશશએર વક્તલિકમતે વક્તમુદક.



ફરીઆદની જમી.

અને

દિલ્હીના છાપખાનાઓની ઝડતી.

(મનકુલે દસ્તુર-શેરકાટ, વૉ. ૧ અંક ૧૩ તા. ૨૮
નવેમ્બર ૧૯૧૯.)

તા. ૧૬ અને ૧૭ મી નવેમ્બરે દિલ્હીના પોલીસ
ખાતાના વડાઓએ દિલ્હીના કેટલાક છાપખાનાઓઃ
“ સફ્ફરદીન ” નામક પુસ્તકની તપાસ કરી. અને તે
જેટલી નકલો મળી આવી તે બધી જપ્ત કરી. સાંભળવા
આવ્યું છે કે ૨૧૫૦ અધુરા ફરમા ખવાગહસન નિઝામા
પાસે હતા, જે તેમણે પોલીસને સ્વાધીન કર્યા. પોલીસ
અધિકારીઓના વખાણ કરવામાં આવે છે કે તેમના વર્ત-
નમાં દયાળુ જેવું કાંઈ પણ ન હતું. એટલુંજ નહિ પણ
તેમણે ખોતાની ફરજ યોગ્ય રીતે બજાવી. અસબત સરક
અને અધિકારીઓનું વર્તન પબ્લીક સાથે આવુંજ નમ્ર
ભરેલું હોવું જોઈએ. જે સરકાર પ્રજા સાથે ખાલિમ સુઃ
કથી વર્તે છે, અને તેમના ઉપર અહેસાન કરે છે તે
ઉન્નતિની કાંઈ હદ રહેતી નથી. બગપુર્વક રાજ કરવા
સખ્ત કાયદાઓ પસાર કરવાથી, પ્રજાની વાજમી આજ
દીને આડે આવવાથી, અને અયોગ્ય દરમ્યાનગીરી કરવા
મોટા મોટા સામ્રાજ્યો પણ અશક્ત થઈ જાય છે. નામદા
સરકારે ઝમાનાની ધારીકાઈનો ખ્યાલ કરીને “ રાજા વૃક્ષ
છે અને રૈયત તેના બી છે ” એ સુત્રને માન આપીને
આલવું જોઈએ.

દસ્તુર.

